

A mi könyvünk – Történészeink ajánlásával

Trianon Kiskönyvár 2.

Tonelli Sándor: A franciák Szegeden

Jakabffy Elemér: A magyar államhatalom utolsó hónapjai Krassó-Szörény vármegyében

Tonelli Sándor magyar közgazdász, szakíró egyrészt saját emlékeire alapozva, másrészt a korabeli levéltári források masszív tanulmányozása alapján írta meg 1939-ben könyvét Szeged város másfél éves francia megszállásáról. Az akkoriban a Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara titkáráként dolgozó szerző állásából fakadóan igen mélyrehatóan belelátott a városi önkormányzat, a szegedi ellenforradalmi kormányok, valamint a francia katonai megszálló haderő közti, együttműködéssel és szembenállással egyaránt jellemezhető, összetett kapcsolatába. Szeged katonai megszállása három fő korszakra bontható. Először 1918 december 28-tól 1919 március 23-ig a franciák elsősorban katonai szempontokat vettek figyelembe, nyomást gyakoroltak pusztá jelenlétükkel a magyar a kormányra a végleges békekötésig való, további hadi cselekményektől való tartózkodás ügyében, és elválasztották egymástól két marakodó szövetségesüket, a románokat és a szerbeket a Bánság birtoklása feletti konfliktusban. A magyarországi Tanácsköztársaság budapesti kikiáltása utáni időszakban már a polgári közigazgatásba is erősebb kézzel belenyúltak, mindenáron meg akarták akadályozni a kommunizmus térnyerését úgy a városban, mint a saját csapataik legénysége között. Felmerült egy esetleges hadművelet terve is a budapesti vörös rezsim ellen, erre azonban különböző nagyhatalmi érdekek végett végül is nem került sor. A Tanácsköztársaság bukása után a francia jelenlét ismét inkább a katonai megszállásra korlátozódott, de csak 1920 márciusában hagyták el a Tisza parti várost. A francia katonák és tisztikar magyarok iránti érzelmei vegyesek voltak, egyaránt akadtak rokonszenvezők, mint ellenségesek. A helyi lakosság eleinte inkább kisebb rosszként tekintett a nagyhatalom távoli katonáira, a Párizs környéki békediktátumok előzetes híreinek hatására azonban ez a viszony jelentősen elhidegült. Mindazonáltal a franciák különösebb fegyveres visszaélést nem követtek el, és pusztá jelenlétük megelőzte Szegednek a kommunista, vagy rosszabb esetben a szerb vagy román kezekbe való kerülését. A szerző részletesen ír a megszállás társadalmi gazdasági, politikai, pénzügyi, katonai vonatáról, egy személyes átélőhöz képest meglehetősen elfogulatlan szemlélettel és közgazdászai precizitással, igényességgel.

Jakabffy Elemér, az örmény származású, de teljesen magyar szívű jogász a magyar delegáció legifjabb tagjaként vett részt az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó közös ülésén 1918 október 15-én. Hazatérve szülővárosa, Lugos és körzete szolgálatába állította minden tudását és tehetségét. Aktív résztvevője volt a háborús összeomlás közvetlen következményeinek. Erejéhez mérten igyekezett korlátozni, lassítani a frissen megalakult román nemzeti komité szeparatista törekvéseit. A politikai események mellett bőven ír a rohamosan hanyatló közbiztonság helyzetéről is. A közvetlenül frontról hazatérő temesvári katonák a radikális baloldali népszónokok bomlasztó beszédjei hallatára fegyveresen szétszéledtek, és vármegyeszerte fosztogatni kezdtek, elsősorban a körjegyzőket, más vidéki hivatalnokokat és a gyárakat. A csendőrség, polgárőrség, MÁV erdőőrök több helyen megütköztek ezen rablóbandákkal, számtalan fosztogatóval végezve. Mindezek ellenére a magyar közigazgatás teljes felbomlása csak idő kérdése volt. Végül is román helyett szerb katonaság vonult be a vármegyeközpontba, amely vidékre kihelyezett tábori őrsökkel aránylag hamar visszaállította a közrendet. A helyi román elit és a megszálló szerb katonai és civil hivatalok között számos kisebb összecsapás fordult elő, a teljes méretű szimmetrikus konfliktust is csak a balkáni francia hadsereg akadályozta meg. Jakabffy Elemér fájó magyar szívvel, mindazonáltal kiemelkedő pontossággal dokumentálja ezen vészterhes időket, hétről hétre. Eredetileg már 1919-ben, tehát mindössze egy évvel a leírt események után, a friss emlékek birtokában kiemelkedő forrásértékű visszaemlékezést bocsátott rendelkezésünkre, amely most a Trianon Kiskönyvtárnak köszönhetően ismét segítheti hiteles tájékozódásunkat ebben a sok, egymásnak ellentmondó forrással tűzdelt korszakban.

A Trianon Kiskönyvtár eddig megjelent kötetei:

- 1. Apponyi Albert: Válaszbeszéd – 1920 / Horváth Jenő: A trianoni béke megalkotása, 1915–1920*
- 2. Tonelli Sándor: A franciák Szegeden / Jakabffy Elemér: A magyar államhatalom utolsó hónapjai Krassó-Szörény vármegyében*
- 3. Szviezsényi Zoltán: Hogyan vészelt el a Felvidék?*
- 4. Bethlen István: Hogy bánt el a trianoni szerződés a Duna-medence kis népeivel? Az erdélyi kérdés / Haiczl Kálmán: Húsz év előtt*

